

## Iskola a homokon

## Nincs béke Domaszéken

Deja vu. Ez az érzés van bennem, amikor Domaszékről hazafelé tartok. Vagyis: mintha mindez már egyszer megtörtént volna velem. No persze, most ennek a „megismételtségi” érzésnek van is némi alapja: csaknem egy

éve már írtam egy riportot a domaszéki iskoláról. Ha egész más okokból látogatam is újfent az intézménybe, hogy túl sok minden nem változott, számomra egyértelmű.

## Osztódik az ÁMK

A domaszéki általános iskola az Általános Művelődési Központ része, aminek igazgatója az iskola igazgatója is. Ahogy a gazdaságban leépítik a mamutcégeket, úgy más területen is a kisebb egységekre a jövő. Így tehát a tanács úgy határozott, az Általános Művelődési Központ tagintézményei, az iskola, a kultúrház és a könyvtár külön intézményként dolgozik majd a jövőben. A könyvtár és a kultúrház vezetőjének felmondták, állásukra pályázatot írt ki a tanács. Az iskola igazgatójának viszont — tekintettel védett korára — tantesületi szavazás után meghosszabbították a vezetői mandátumát.

Az ellentétek ezen intézkedések nyomán lángoltak föl ismét. A könyvtár vezetője, Engi Józsefnek a partonálon kívülre helyezése szándékaként értékeli a felmondást, mondván: az ötszövegű intézmény megszűntetésével egyetért, de a felmondást jogszabállyal ellentétesnek látja. Ezért fellebbezett is a döntés ellen a munkaügyi döntőbizottsághoz. Állítólag e tekintetben a bordányi ÁMK-hoz tartozó annak, am annak vezetője — elfoglaltnak tartván magát — Rószkérre, az ottani

döntőbizottsághoz küldte, ő viszont — illetéktelennek tartván magukat — a pedagógus szakszervezethez továbbították az iratokat. Nem fogják elhinni: a pedagógus szakszervezet nem tartotta magát illetékesnek, ezért továbbküldte a papírokat a munkaügyi bíróságra. A bíróság azonban fellebbezési fórum ilyen tekintetben, s csak akkor foglalkozhat az ügygel, ha döntőbizottság már tárgyalta. Így hát a munkaügyi bíróságról a megyei tanács munkaügyi döntőbizottságához vándoroltak a papírok...

Eközben egyre közeledik Enginé utolsó, június 10-i munkanapja, s hogy ki veszi át tőle a könyvtárat (feltéve, hogy addig nem helyezik vissza bírói döntéssel az állásába) — még kérdéses. A korábbi indulatok eredményeképp ugyanis az iskola igazgatója, Kálló Antalné — eddig Enginé főnöke — annyira gyűlöli a könyvtárvezetőt, hogy ha rajta múlik, sóval behintik a könyvtárnak még a helyét is. Ezt a némileg drasztikusnak tűnő lépést a valóság úgy enyhítette: a könyvek gyerekekhez, szülőkhöz kerülnek az iskolába vinnék, a felnőtt részleg pedig a faluközponttól távol eső kultúrházban kapna helyet.

## Szavazás. Szavazás?

Az intézmények vezetőinek tehát felmondtak, a korábban legtöbb kritikával illetett igazgatót viszont a helyén maradt. A tantesületi szavazás adta neki e lehetőség — a szavazás, amit többen csak keserény mosoly kíséretében emlegetnek. Még az ÁMK megszűntetését elhatározó tanácsi ülés előtt fodorlatos módon szavaztatták meg az iskola pedagógusait. Arról szavaztak ugyanis, hogy megszavaznák-e az igazgatót, a továbbiakra is, ha a művelődési központ megszűnté miatt erre szükség lenne. A szavazás nyílt volt, így a Kállóné mellett kialakult többség nem is lehet csodálkozni. Ha azt írjuk: ezek

után a tanács végrehajtó bizottsága nyugodtan megszavazhatta az ÁMK megszűntetését, azonos véleményt mondunk, a domaszéki állapotokat jól ismerőkkel, akik szerint: a tanácsvezetés és az iskolavezetés közti megbonthatatlan barátság természetessé teszi a dolgok ilyenét folytatását. A tanácsi határozat után viszont a több pedagógus által követelt titkos szavazás is Kállóné megerősítését hozta, ha nem is elsőpró — 11:9-es — arányban. Ismerve azonban, a nyílt szavazáson ki volt Kállóné megerősítése ellen, nem volt nehéz megsejtenie a „titkos ellenzék” sem.

## Sápi nem volt jó fiú

Sápi Attila csupán egy éve van a domaszéki iskolában. Amikor érkezett, Kállóné ugyan csak szerződéses állást tudott neki biztosítani, ám hosszú távon számolt a fiatalemberrel. Ezt bizonyítja, hogy szolgálati lakást is biztosítottak neki, és családjának — amit „átszállóval” érkező embereknek nem szoktak adni. A lakás ugyan elég lepusztult állapotban volt, de Sápikék még ennek is örültek. Lassan a felújításhoz is hozzálátottak, tanácsai és iskolai segítséget is remélve — hogy igazából melyik cég a gazda, még a mai napig sem sikerült megtudniuk. A kezelési jog ugyanis a tanácsé, Kállóné azonban szinte tulajdonosként viselkedett. Az épület egyik részét raktárnak használja, s még a lakás egyik szobája is ilyen célt szolgált volna, ha Sápi Attila agilis felesége nem harcolja ki, hogy az egész lakás az övék legyen. Felújítást célzó törekvéseit azonban rendszeresen

gátolták — Kállóné viszont félreérthetetlenül Sápi tudomására hozta: ha jó fiú lesz, mindenben támogatni fogják. Sápi Attila azonban semmilyen tekintetben nem fogadta el Kálló Antalné ajánlatát, az pedig, hogy a szavazáson, igazgatója ellen szavazott, végképp bizonyította mindezt. A szavazás után nem sokkal közbőltek is az ifjú pedagógussal: a nyáron lejárt szerződését az iskola vezetésének nem áll módjában meghosszabbítani.

Egy másik fiatal pedagógus, Tóth Judit viszont ki nevezett tanára az iskolának, nemleges szavazata mégis nehéz helyzetet teremtett számára is. Magyart és éneket tanított. Kállóné meg a szavazás másnapján telefonált a megyei tanácsra; magyar-ének szakos pedagógust kérve. Tóth Juditot pedig a napközibe osztja be — ha távozásával meg nem konnyítja Kállóné törekvéseit.

„Nem is az én ügyem érdekel igazán, hanem az szomorít el, hogy ilyen megtörténhet. Akik az igazgató mellett szavaztak, vagy humanitárius megfontolásból tették, mondván, hadd dolgozza le a nyugdíjig hátralévő két évét, vagy azért, mert már saját képére formálta őket Kállóné, magával ragadta őket a mocsárba, és félnének egy új megmértetéstől. S talán olyan is volt, hogy leváltása esetén a helyettesétől még jobban féltek volna. Szerintem az igazgatói posztot nem lehet mintegy másodállásként betölteni a földművelés mellett: egy igazgatónak nimbuszt kell teremteni. Am ezt az asszonyt sem szakmailag tisztelni, sem emberileg szeretni nem lehet. Ha egy faluban ilyen iskola létezhet, az nem Európához, hanem Ázsiához közelít bennünket.” — mondja a tanárnő.

## Az idegen gyanús

Két percre sincs, hogy Sári tanár úrral beszélgetek az iskola udvarán, amikor felek jelennek meg a tanári szoba ablakában. Néhány gyereket arról kérdezek: igaz-e, hogy Zsótér tanár úr, az igazgatóhelyettes verőket? Láss csodát, abban a pillanatban megjelenik Zsótér Mihály.

Minden idegen gyanús ebben az iskolában.

Mesélik, a faluban dolgozó gázosok is betévedtek az iskola udvarára, valamit kérdezték a gyerekektől és pedagógusoktól — egy perc múlva már faggatták is

őket: kik voltak, mit akartak? Valami súlyos takaragnivaló lehet ott, ahol ennyire félnek az idegentől. „Maga ugye eredetileg pedagógus?” — kérdezi az igazgatóhelyettes, olyan hangsúllyal, mint aki érkezésem előtt már lekáderezett. Aztán — mint pedagógus a pedagógusnak — magyaráz, s megértésemre apellál: ebben az iskolában végre nyugalom kellene, hogy dolgozni tudjanak. A sajtó jelenléte viszont nem a nyugalmat szolgálja — summázza, miközben az igazgatói irodájához kísér.

## „A tanya néptanítója vagyok”

„Magát nem lehet elfelejtetni” — válaszolja Kálló Antalné igazgató a kérdésekre: emlékszik-e rá, hogy már találkoztunk. „Csodálkozok rajta? Ebben az iskolában másfél éve nincs nyugalom és rend az újságírók miatt.” Ezen kicsit vitázunk, vajon a rendetlenség következménye-e az újságíróknak, vagy fordítva. Vastag paksamétát tesz elé, benne megannyi vizsgálat eredménye, döntően pozitív véleményekkel az iskolában folyó oktatásról, a pedagógusok munkájáról. Ugyanakkor néhány pedagógus — belülről — rettentő alacsonyán látja az oktatás színvonalát az iskolában, ahonnan még szakmunkásképzőbe is alig veszik fel a gyerekeket. S van, aki szoros összefüggést lát Kállóné újbóli megszavazása, s a színvonal között: akitől nem követelnek, aki bármikor kihagyhat egy-egy órát, tehát félvállról veheti az egész iskolát — érdekelt a

régi viszonyok fenntartásában. „Harmincöt éve tanítok Domaszéken, tizennyolc évig községi szintű párttitkár is voltam (az MSZMP-ben — B. T.), de meggyőződéssel, tisztességgel. Itt születtem, a tanyának a néptanítója vagyok — azt is azért bízták rám, mert tudták, hogy egyenes gerinccel, tisztességgel, a politikai útvesztőket kikerülve tudom csinálni. De harmincöt év alatt egy faluban biztos akad néhány ember, aki sértettnek érzi magát, és most törleszteni akar. Ők látják csak ilyen sötétben, elferdítve az iskola ügyeit” — mondja Kálló Antalné igazgató, majd arról beszél, a tantesületben levő ösztinte, kritikus légkör „lehetővé tette volna, hogy a fiatalok feltárják a problémákat, de őket valaki meggyőzte, bevette a kis fejébe egy blokk, hogy vezetőváltás kellene, holott az oktatás folyamatos fejlődést mutat”.

## Visszaáll az iskolaszék?

Papíron valószínűleg mindez igazolható. Amikor Dobó Szilveszter tanácselnök véleményét kérdeztem, akkor is ez volt a benyomásom: a kimutatások, a szakfelügyelői jelentések szerint minden rendben megy, papír alapján az is igaz, hogy Sápi Attilának lejárt a szerződése, s nem tudják megújítani. De ha a papírok mögé nézünk, egész más dolgok derülnek ki. Például: a faluban olyannyira elégedetlenek az iskolai légkörrel, az oktatással, hogy sokan aláírásukkal voksolnak arra, keresztény szellemű nevelés legyen az iskolában. Laczkó Ferenc plébános, akihez az iskola 300 diákjából 220 jár hitoktatásra, így közvetlen képe van a gyerekek tudásáról, azt mondja: ilyen szintű oktatás révén csak Európa segédmunkásai lehetnek a domaszéki gyerekek. A plébános szerint a régi iskolaszéknek kellene visszaállítani, s megtölteni új tartalommal. Ha nem is vallásos, de a keresztény eszméket ismerő és tisztelőben tartó pedagógusok kellene, s az eddig nyilatkozó 140 szülő aláírása is azt erősíti: megújulás-

ra van szükség. Laczkó Ferenc azt mondja, senkit nem akar bántani, de azt a papot és pedagógust tartja bölcsnek, aki tudja, mikor kell félreállni. Az állapotok jellemzéseként pedig elmeséli: még '89 novemberében is arról vitatkozott az iskola vezetőivel, fenyőünnepet, vagy Jézus születését ünneplik-e karácsonykor...

Dobó Szilveszter tanácselnök irodájában ülök. Higadt udvariassággal fogadja, amikor azt mondom, a történekek alapján nemigen lehet tudni, a tanács irányítja az iskolát, vagy fordítva. S hogy az igazgató védelme, a tanácselnök iskolával kapcsolatos elégedettsége mögött a „kéz kez” gyakorlatát lehet felfedezni. A feltételezés ellen ugyan tiltakozik, de elismeri, lehet, hogy „nem teljes az összhang” a pedagógusok között; ám egyébként, mint gyereket abba az iskolába járató szülő is azt mondja: rendben mennek a dolgok.

Deja vu. S innen csak ismételnem tudom a bevezetőben írtakat.

Balogh Tamás

A hazának nemcsak határai, hanem szellemisége is védendő

## A könyv és az új világ

Régi és nemes hagyománynak számít immár az ünnepi könyvhét. Az már kevésbé nemes hagyomány, hogy kampányokhoz szokott társadalmunk szinte erre az egyetlen alkalomra tartogatja érdeklődését az értékes irodalom iránt. Mert az ünnepi könyvhét elsősorban a magyar irodalom, s azon belül is a kortárs szerzők érdekében szerveződik.

Nem az elmúlt esztendőben, de sajnos, már a hetvenes évek során megfigyelhettük, hogy nem váltak be azok a jóslatok, amelyek azt hirdették, hogy a fejlődő szocialista társadalomban minden ember egyre inkább az értékes kultúrát, a valódi műalkotásokat fogja birtokba venni. Tömegesen éppen egy ellenkező irányú folyamat gyorsult fel. A könyveknek maradvány: nem az olvasó emberek száma csökkent — egyelőre legalábbis —, hanem az olvasmányok szerkezete alakult át: egyre kevesebb lett a valódi érték, s egyre több a szórakoztató irodalom aránya. Természetesen, itt nem az a baj, ha egy mű szórakoztat, hanem az, ha csupán erre képes. Az ilyen műveknek megvan az a furcsa sajátossága, hogy másnapra, harmadnapra gyakorlatilag el is felejtjük, s ami megmarad mégis, az sem annyira az olvasmányra vet fényt, mint inkább a saját alkatunkra, fizetésünkre. Életünknek rengeteg olyan tevékenysége van, aminek közvetlen hatása múlandó. Gondoljuk el azonban, milyen tragikus következményekkel járna, ha minden, vagy majdnem minden élettevékenységünk ilyen gyorsan elmúló hatással rendelkezne csupán. Aligha nevezhetnénk magunkat embernek.

Az ember létéhez, lényegéhez elengedhetetlenül hozzátartozik tehát az értékek — az emberiség által teremtetett értékek — valamilyen mennyiségének tudása, ismerete, alkotó birtokba vétele. Erre a fajta alkotásra, az alkotó szintű befogadásra minden, értelemmel megáldott lény képes. S egy társadalom állapotát, a legtaggabban értett kulturáliságának szintjét ez is minősíti, hogy mennyire, milyen mértékben és mélységben képes a befogadásra. Hiszen amelyek társadalom nem „befogadó”, az nem képes teremteni, alkotni sem.

Sok okát hangsúlyoztuk már annak a válságnak, amelybe a nyolcvanas évek során zuhant a magyar társadalom. Azt is, hogy leértékelődött a tudás, hogy perifériára szorították az értelmiséget. Azt is, hogy Európába visszatérni csak kiművelt emberfőkkel lehetséges. Am a legkevesebbet mindmáig éppen ennek érdekében tettünk. Ma már kemény tapasztalataink vannak arról, hogy a társadalom állapotát nem lehet tartósan szívalakkal sem minősíteni, sem megváltoztatni. A politikai intézményrendszer radikális megváltoztatása következtetés munkát igényelt, és követel még továbbra is. Hasonló a helyzet az ország gazdaságával. Itt még alig történt valami, s ennek negatív következményeit mindannyian érezhetjük. Am szívalakknál tovább alig jutottunk az ország tudásszintjének kérdésében. A nemzet kulturáliságának állapotát ugyanúgy csak következtetés munkával lehet emelni, mint a gazdaságét, a kettő csak együttesen hathat jótékonyan egymásra. Milliósok hallhattuk a szöveget, hogy az átlagember a fárasztó napi munka után kikapcsolódni óhajt, s nem képes a szellemi erőfeszítésre. Lassan már az is elhitte ezt, akinek pedig többre lett volna igénye. Be kellene vennie mindenkinek látnia, hogy amíg a szellem területén csak kikapcsolódásra képes, addig nem fog ötről hatra jutni, sőt a napi munka egyre fárasztóbb és fárasztóbb lesz az egyén számára, egyre jobban fog csupán a „kikapcsolódásra” vágyakozni, s ez a folyamat negatív spirálként tovább csökkenti az egyénnel a társadalomban elfoglalt helyét. Míg ellenkezőleg: az értékek „fárasztó” birtokba vétele előbb-utóbb pezsdítően hat munkájára — bármilyen legyen az —, s egyszerűen azon veszi észre magát az egyén, hogy már nem is kíván csupán csak szórakozni, mert azt kevésnek érzi.

Mindehhez természetesen hozzá kell segíteni a közösségeket is, meg az egyéneket is. Már maga az is segítség, ha a szórakozás szajkózása helyett a művelődést hallja állandóan reklámozni már az aprócska gyermek is. Az is segítség, ha olyanná válik társadalmunk, hogy a könyv, mint az emberiség által felhalmozott legtöbb érték hordozója, visszanyeri rangját, és ismét nélkülözhetetlenné válik mindennapi életünkben. A tankönyv is, a szakkönyv is, meg az irodalmi mű is.

A könyvpiac ma, sajnos, nem ezt a tendenciát érvényesíti. A hon védelmére azonban nemcsak hadsereget kell fenntartani a köz költségén. A hazának nemcsak a határait kell védeni, hanem szellemiségét is. Így a műveltség és annak terjesztése olyan állami feladat, amely elől semmilyen pártállású kormány nem zárkozhat el. S nemcsak a könyvhét kínálatainak kell ezt a szemléletet tükröznie, hanem az egész esztendőnek.

Vasy Géza

## A szegedi megnyitó

Dél előtt 11 órakor Cseres Tibor-Tibor Kossuth-díjas író nyitja meg a könyvhét szegedi rendezvénysorozatát a Deák gimnáziumban, majd „Öseink kertje, Erudvara” címmel a Balázs Béla Úttörőház kerámia-szakkörének kiállítását felkinthetik meg délelőtt fél tíz órakor a Somogyi Könyvtárban. Este 7 órá-tól az Idegen nyelvű kor Huszár Tibor akadémikus, szociológus vendég-órakor Könyvudvar nyílik geszdek az újszegedi Bá-lint Sándor Művelődési Házban; előadásának címe: „Mit ér a szellem, ha...”